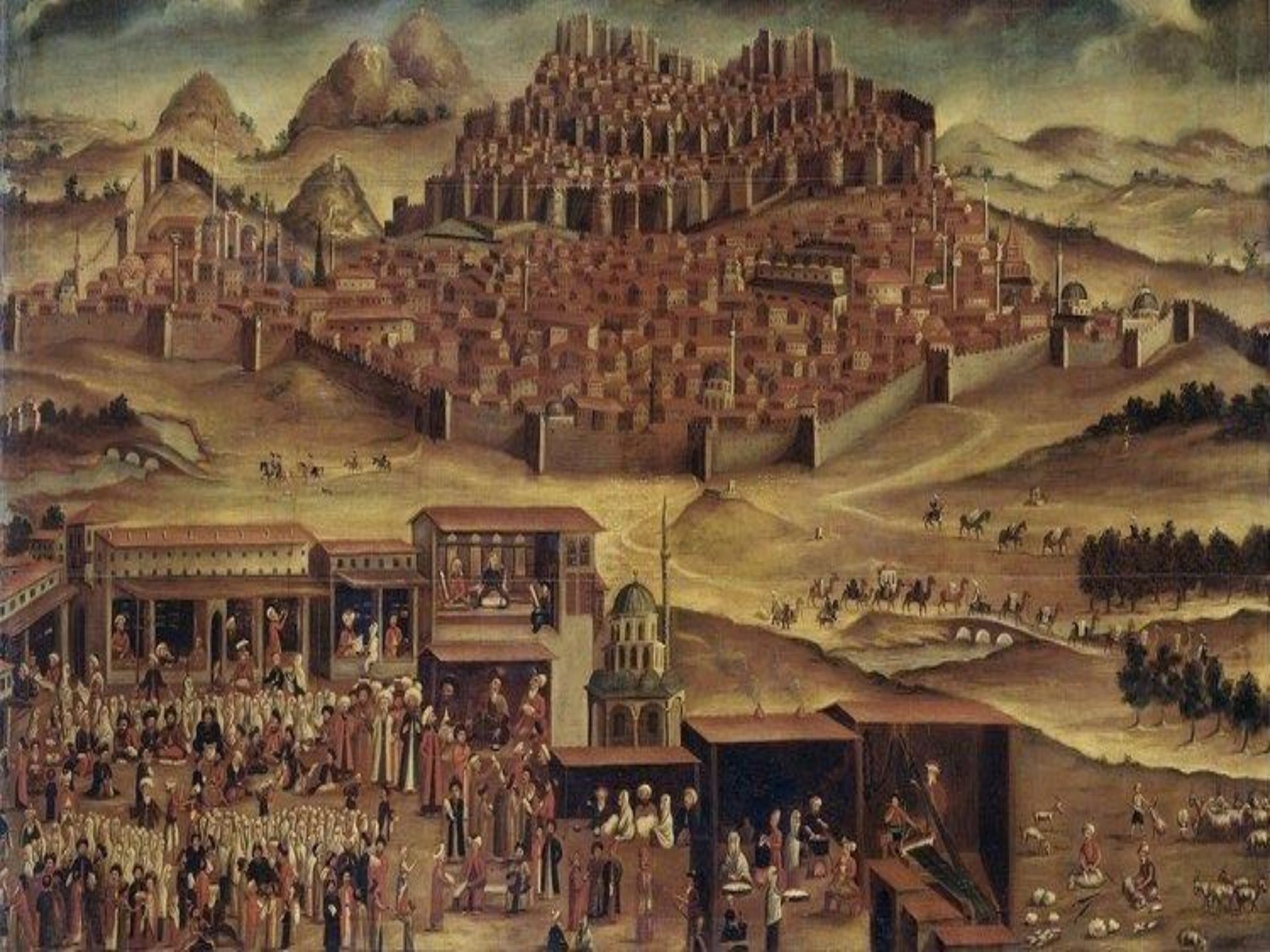

Tiftik ve El Sanatları

Dr. Öğr.Üyesi Ayşem YANAR

Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü

Ankara Keçisi (*Capra hircus ancryrensis*)

Tiftik (Mohair)

Ankara keçisi;

- Hayvansal lifler/ özel lifler grubunda
- İncelik, lif çapı (yaş, cinsiyet, bakım, beslenme, bölge)
- Tek lif uzunluğu, lüle uzunluğu
- Kıvrım sayısı
- Renk çeşitliliği (beyaz, siyah, kahverengi, boz, kızıl)
- Parlaklık
- Boya emme yeteneği

- Kemp (köpek kılı)
- Medulalı lif oranı
- Yağıltı

- İnalçık (2008), Ankara-Beypazarı köylerinde Ankara keçisinin lifinden lüks sof kumaşları imalatının İsa'dan önceki yüzyıllara (Frigler) dayandığını bildirir

- Çankırı Müzesinde 1894 envanter numaralı taş kabartma parçası hakkında Geç Roma dönemine ait

- Müftüođlu (1975), 1973 yılında Patnos İlçesinde yapılan kazılarda elde edilen Urartulara ait tekstil örnekleri incelendiğini ve bunların kimyasal, morfolojik ve histolojik analizlerinde renkli tiftik veya buna çok benzer bir liften dokunduğu sonucuna varıldığını bildirmektedir

Cemal Tollu'nun 'Ankara'da Keçiler' Adlı Yağlı Boya Tablosu

16. ve 17. yüzyıllarda Ankara keçisi tiftiğine dayalı olarak gelişen tiftik dokumacılığı sayesinde Ankara, parlak bir ticari ve sosyal yaşama sahne olmuştur. Ankara Şer'ine Sicili kayıtlarına göre **1590'lı yıllarda Ankara'da 621 adet sof tezgâhının bulunduğu** tespit edilmiştir.

15 Haziran 1599-23 Ağustos 1599 tarihleri arasında Ankara'dan toplanan **sof yüklerinin toplam değerinin 5 milyon 700 bin akçe** olduğu bilinmektedir.

1655'te, Ankara civarında **13 bin 555 tezgâh** bulunmakta olup 20 bin top kumaş Avrupa'ya ihraç edilmiştir.

- 1932’de Ankara’da “**Türkiye Tiftik Cemiyeti Sof Dokuma Evi**” kurulmuştur

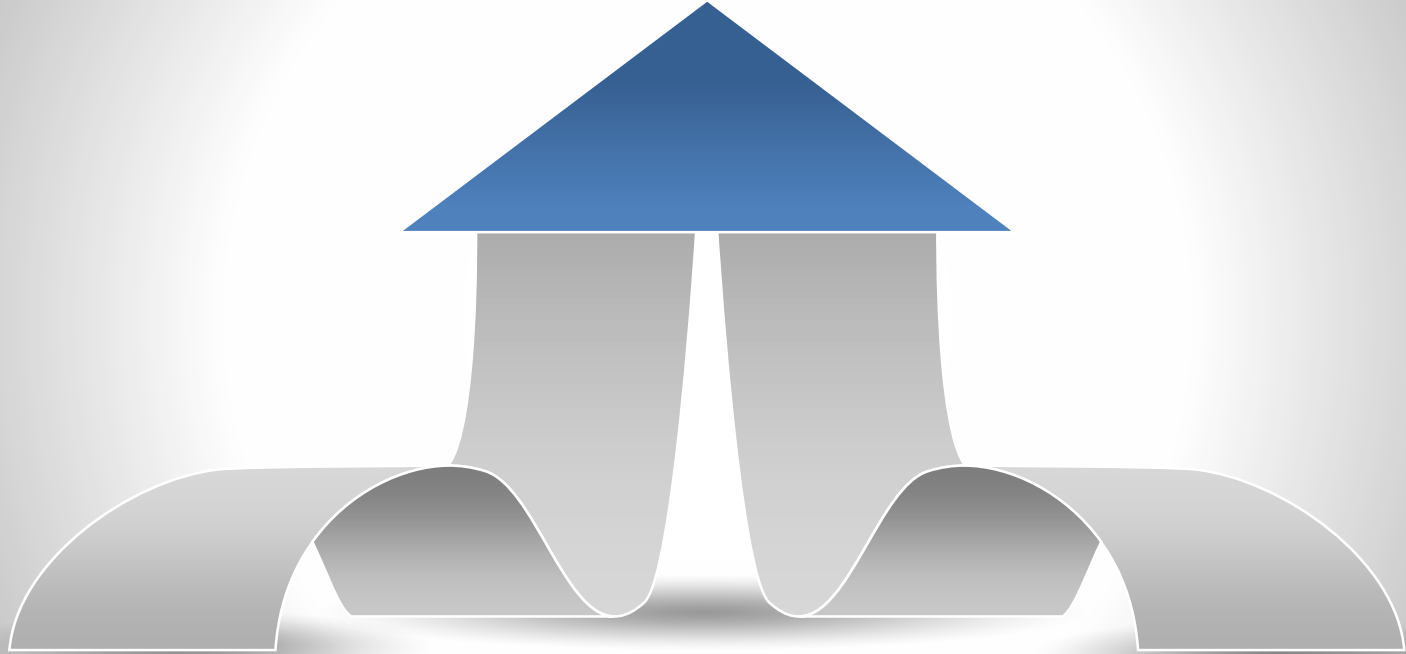

- 2006 yılında Birleşmiş Milletler Gelen Kurulu, tiftik ve diğer doğal ipliklerin profilini yükseltmek amacıyla **2009** yılını **Uluslararası Doğal Lifler yılı** ilan etmiştir

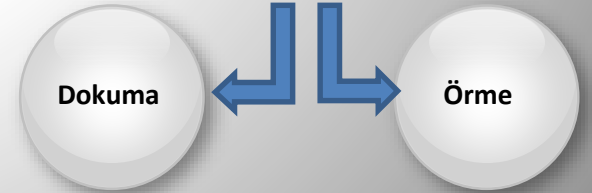

TİFTİK ÜRÜN

ENDÜSTRİ

GELENEKSEL

Endüstride Kullanım Alanları

Döşemelik kumaşlar (tren ve otomobil döşemelikleri),

Yazlık erkek takım elbiselik kumaşları,

Abiye giyim kumaşları,

Peruk ve takma sakal yapımı,

Pamuk, yün, rayon gibi liflerle karıştırılarak

Geleneksel Kullanım Alanları

Tiftik Dokumalar

SOF dokuma

Şal ya da Şalşapik dokuma

Siirt Battaniyesi

Kese

Tiftik Örme Ürünler

Kazak

Süveter

Hırka

Atkı

Bere

Eldiven

İçlik

Çorap

Patik

Sof Dokuma

Kaynak: Ankara Etnografya Müzesi
Envanter no;14207

Kaynak: Ankara Etnografya Müzesi
Envanter no;14193

Kaynak: Ankara Etnografya Müzesi
Envanter no;14194

Kaynak: Ankara Etnografya Müzesi
Envanter no; 23601

Kaynak: Lale Görünür, SHM

Sof Hırka

Osmanlı, 20. yüzyıl başı

Sadberk Hanım Müzesi
Koleksiyonu, Env no:SHM
15312

Hardal rengi yün
dokumadan dikilmiş

Tarihi Dokumak: Bir Kentin
Gizemi Sof
Vekam yayınları

Sof Etek

Osmanlı, 20. yüzyıl başı

Sadberk Hanım Müzesi
Koleksiyonu, Env no:SHM
2614

Çağla renkli softan
dikilmiş

Tarihi Dokumak: Bir
Kentin Gizemi Sof
Vekam yayınları

Kaynak: Lale Görünür, SHM

Kaynak: Lale Görünür, SHM

Sof Şalvar
Osmanlı,19. yıl sonu- 20.
yüzyıl başı

Sadberk Hanım Müzesi
Koleksiyonu, Env no:SHM
13392

Çingene Pembesi softan
külot pantolon kesimli
bol şalvar

Tarihi Dokumak: Bir
Kentin Gizemi Sof
Vekam yayınları

Tiftik Lizöz

1905-1908

Sadberk Hanım Müzesi
Koleksiyonu, Env no:SHM
17630

Krem rengi ve açık mavi
tiftikten firkete işi ile
örölmüş

Tarihi Dokumak: Bir
Kentin Gizemi Sof
Vekam yayınları

Kaynak: Lale Görünür, SHM

Kaynak: Lale Görünür, SHM

Tiftik Pelerin

20. yüzyıl başı

Sadberk Hanım Müzesi
Koleksiyonu, Env no:SHM
18357

Krem rengi tiftikten dairesel
motiflerle firkete işi ile
örülmüş

Tarihi Dokumak: Bir Kentin
Gizemi Sof
Vekam yayınları

Bezayağı dokuma
örgüsü

Çözgü ve atkı, tiftik

Doğal renkleri siyah,
kahverengi, beyaz

Beyaz tiftik doğal ve
sentetik boya ile
boyanır

Koyu mavi, mavi,
kırmızı, kahverengi,
beyaz

Çözgü yönünde çizgili,

Kareli kumaş

Şekil 23 - Şaldan yapılmış mahalli elbiseler

Şekil 24 - Şaldan yapılmış mahalli bir elbise

- Güneydoğu Anadolu Bölgesi
- Bezayağı Örgüsü
- Çözü, Pamuk İplik
- Atkı, Tiftik İplik
- Siyah, Kahverengi, Beyaz Tiftikler

O.B.B.K. - TOSYU

O.B.B.K. - TOSYU

Müzeleme

Coğrafi işaret

Coğrafi işaret, yörelere özgü ürünlerin – kültürel mirasın korunmasını ifade eder.

Coğrafi işaretler, bir yöreye ait ürünlerin yapımında kullanılan üretim tekniği, hammadde ve yapım şekilleriyle birlikte tescillediğinden ürünü belgeleyerek gelecek nesillere iletilmesinde **iyi bir araçtır**.

Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname madde 1'e göre **coğrafi işaret**, *“belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle kökenin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir”*. Coğrafi ürünler kapsamına doğal ürünler, tarım, maden, el sanatları ve sanayi ürünleri girer.

<http://www.mevzuat.gov.tr>).

El Sanatları ve Coğrafi İşaretleme

2019 Mart ayı itibariyle

- 68 el sanatı ürünü tescilli
  - 62'si mahreç işareti
  - 6'sı menşe işaret
-
- 22 el sanatı ürünü başvurusu
  - 18 mahreç işareti
  - 4 menşe işareti

Hereke İpek El Halısı

Jirkan Kilimi

Kars El Halısı

Kula El Halısı

Milas El Halısı

Pazırık El Halısı

Rize Bezi (Feretiko)

Sümer Kars El Halısı

Süper İnce Kilim

Simav El Halısı

Sivas El Halısı

Siirt Battaniyesi

Taşpınar El Halısı

Türmen El Halısı

Uşak Halısı

Yahyalı El Halısı

Antep Kutnu Kumaşı

Antep İşi

Bayat Türkmen Kilimi

Bergama El Halısı

Boyabat Çemberi

Buldan Bezi

Bünyan El Halısı

Döşemealtı Halısı

Eflani Çember Bezi

Eşme Yörük Kilimi

Gönen İğne Oyası

Gördes El Halısı

Hereke Yün El Halısı

Hereke Yün İpek El

Halısı

Yağcıbedir El Halısı

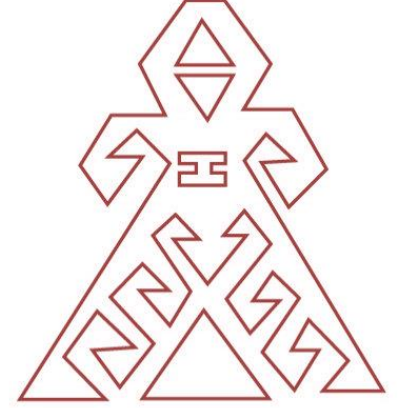
Yuntdağı El Halısı

Çanakkale El Halısı

Çarşıbaşı Keşanı

İnce Isparta Hasgül El

Halısı

Damal Bebeği

Soğanlı Bez Bebekleri

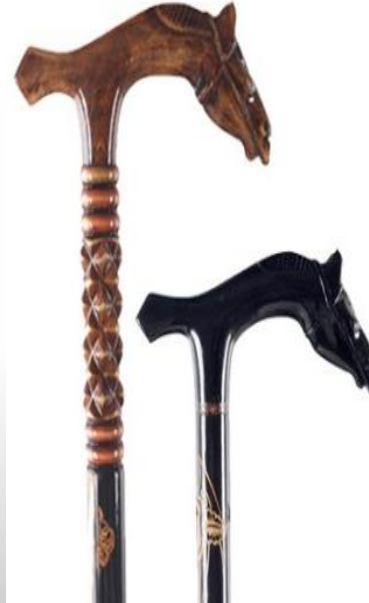
Devrek Bastonu

Eskişehir Lüle Taşı

Oltu Taşı

Gaziantep Sedef

İşlemeciliği

Kütahya Çinisi

İznik Çinisi

Maraş Burma Bileziği

Trabzon Telkariye ve Hasırı

Görece Nazar Boncuğu Üretim El ve İşleme Sanatı

Ayvalık Zeytinyağı

Edremit Körfez Bölgesi Zeytinyağı

Güney Ege Zeytinyağları

Milas Zeytinyağı

Nizip Zeytinyağı

Bartın İşi Tel Kırma

Erzincan Bakır İmalat ve El İşlemeciliği

Gaziantep Bakır El İşlemeciliği

Bafra Zembili

Karamürsel Sepeti

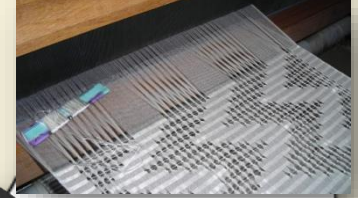

TR de Coğrafi İşaretli Ürünler

Bartın İşi Tel Kırma/Ci

Rize Bezi/Ci

Trabzon Hasır/Ci

Buldan Bezi/Ci

Lületaşı/Ci

Gaziantep Sedef İşçiliği/Ci

Kutnu Kuması/Ci

Gönen İğne Oyası/Ci

Kütahya Çiniciliği/Ci

Siirt Battaniyesi/Ci

Türkiye’de coğrafi işaret tescilli ürün sayısı 446.

- 68 tanesi **el sanatı ürünü**dür.

Yörenin öne çıkmış hammadde ve geleneksel değerlerini gösterir, turistik güvenilir eşyalardır, ekonomik girdi sağlar...

El sanatı ürünlerinin coğrafi işaret tescilini alması ürünün kalitesi ve yöresel özelliklerinin devamlılığı açısından önemlidir. O yörede üretilen aynı veya benzer el sanatı ürünlerinin coğrafi konum, hammadde ve insan faktörü gibi nedenlerle standardizasyonunun yapılması zordur. **CI** ile belgelenen ürünleri belirli bir standarda getirmek ve bu standardı sürdürmek olanaklıdır.

- El sanatları tüm turizm çeşitleri ile iç içe olmasına rağmen özellikle kırsal turizm ve kültür turizmi açısından önemli bir çalışma alanıdır

El sanatlarının turizmdeki yeri
turistik hediyelik eşyadır

Türkiye'de 438 adet müze bulunmaktadır

- 199 müze T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı
- 239 müze özel müze
- Yörelerde kişisel koleksiyonlar sergi salonları
- 3 milyon 306 bin 73 eser
- 386 bin 842 eser
- 2017 yılı ziyaretçi sayısı *20 milyon 509 bin 746.*

COĞRAFI İŞARET

Bir yöreye ait ürünlerin yapımında kullanılan üretim tekniği, hammadde ve yapım şekillerinin tescillenmesi

MÜZE

Coğrafi işaretli ürünlerin araştırılması, toplanması, (gerekli ise) bakım ve onarımlarının yapılması, belgelenmesi, yorumlanması, sergilenmesi, eğitim amacıyla kullanılması

Geographical Indication tags

India

Jaipur – Mavi çömlek (Ci)

Mısır macunu, hamur, kuvars taşı tozu, cam tozu, çırpılmış toprak (Multani Mitti), boraks, sakız ve su karışımı. Türk ve İran üslubunda boyama ve sırlama.

Kani Shawl
Jammu & Kashmir

Kullu Shawl
Himachal Pradesh

Madhubani Paintings
Bihar

Nakshi Kantha
West Bengal

Orissa Ikat
Orissa

Bastar Dhokra
Chhattisgarh

Aranmula Kannadi
Kerala

Kancheepuram Silk
Tamil Nadu

Salem Fabric
Tamil Nadu

Pochampalli Ikat
Andhra Pradesh

**Jaipur – Mavi
çömlek (Ci) – Jaipur
Albert Hall Müzesi**
Araştırma makaleleri,
ustalara finansal
destek, eğitim
etkinlikleri (sivil toplum
örgütleri + üniversite 4
müze, Ci ile birlikte
ihracatta %25 artış

Kancheepuram Silk

Azerbaycan Halı Müzesi

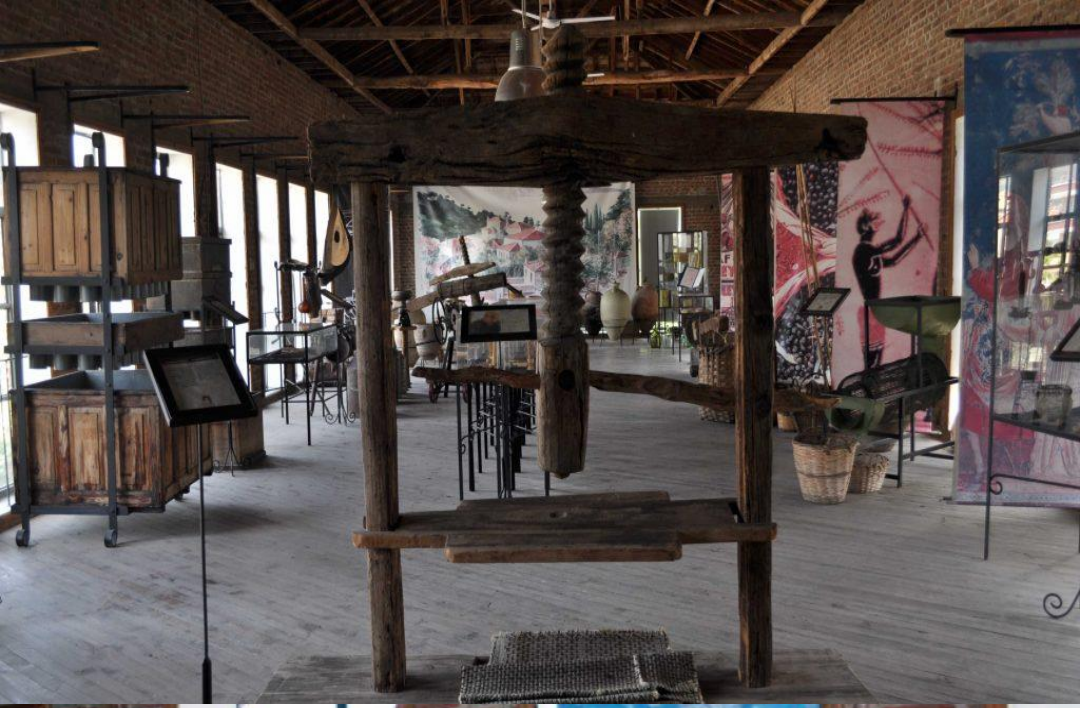

Qobustan (Kobustan/Gobustan), Faiq Ahmed,
2018

Adatepe Zeytinyağı Müzesi

Zeytinyağı presleri, zeytin toplama aletleri, taşıma ve saklama kapları

Zavot Peynir Müzesi

Kars Zavot Boğatepe köyü- 2010
Ekomüze
Eski mandıra binası
Malakanlar

Krema ırpıcısı, yayık fıçısı, ahşap kaar sepeti

Kapadokya Sanat ve Tarih Müzesi –Bebek Müzesi

El yapımı bebek

Bey pazarı Yaşayan Köy Açık Hava Müzesi

Beypazarı Türk Hamam Müzesi

Vakıf Eserleri Müzesi

İstanbul Halı Müzesi

ICOM international
council
of museums

18

Mayıs 2019

ULUSLARARASI MÜZELER GÜNÜ

Kültürel Merkezler Olarak Müzeler:
Geleceğin Geleceği

@ICOMofficial

#IMD2019

icomuseum

Geleceğin Geleceği

Sonuç

- Tiftik el sanatlarının geleneksel bilgisinin ve ürünlerin belgelenmesi
- Müzelerde hammaddesi tiftik olan etnografik ürünleri depodan çıkarılması ve sergilenmesi
- Ankara Kent Müzesi'nin kurulması
- Turistik hediyelik eşya yoluyla kullanımının arttırılması

Teşekkürler...